

Latvijas Zinātņu akadēmijas prezidenta Ojāra Spārīša uzruna Cicerona balvas 2018 pasniegšanas ceremonijas atklāšanā

Rīgā, 2018. gada 6. decembrī

Ekselence Francijas Republikas vēstniece Latvijā Odile Supizonas kundze, LZA Senāta priekšsēdētāj Jāni Stradiņa kungs, rektori, Cicerona balvas rīkotājdirektor Miervaldi Mozera kungs, Cicerona balvu nominanti un saņēmēji, dāmas un kungi, viesi!

Kad mēs domājam par Cicerona balvas vērtību, mēs domājam par tās sabiedrisko noturību mūsu apziņā un mūsu vērtību skalā, un šķiet, ka Mozera kungam un Stradiņa kungam pirms divdesmit gadiem ir izdevies izveidot tādu apbalvojumu, par kuru priecājas ikviens tā saņēmējs, un pārsteigta un iepriecināta ir arī visa sabiedrība, jo tā ir sociālās noturības, atbildības un sociālās stabilitātes balva. Šajā laikā, kad ne vienmēr viss ir stabils, pamatīgs, un spējīgs turpināties, stabilitātei ir liela vērtība.

Kā tad bez Cicerona šajā tik nozīmīgajā reizē, kas ir jau divdesmitā pēc kārtas, un nozīmīgajā balvu pasniegšanas un nomināciju izvirzīšanas pasākumā, kur Cicerona balvu ieguvuši jau vairāk nekā 120 laureāti? Lai gan reizē ar Cicerona nomināciju vienmēr tiek izvirzīts arī Mērfija balvas laureāts, atļaujiet man šoreiz par to nerunāt.

Paša Marka Tullija Cicerō, kura vārdu mana latīņu valodas profesore Ināra Ķemere mācīja izrunāt – "Kikerō", sacītais par runas teoriju sacerējumā "Orators" visvairāk attiecas tieši uz pašu pirmo un starptautiski nozīmīgāko nominantu – Francijas Republikas prezidentu V.E. Emanuelu Makronu. Savā pirms 2068 gadiem rakstītajā teorētiskajā opusā Cicerons kā gaišreģis ir sacījis sekojošus vārdus, kas attiecināmi pilnā mērā uz Francijas prezidentu kā modernu politiķi, kura domas un vārdi pauž jaunas un Eiropas Savienības restartam būtiskas idejas. Citēju Ciceronu: "Īsts runātājs būs tas, kas forumā un prāvās runās tā, ka pierādīs savu viedokli, valdzinās un ierosinās. Pierādīt savu viedokli ir nepieciešams, valdzināt vajag, lai patiktu, ierosināt – lai uzvarētu. Jo tieši tam ir vislielākā nozīme panākumu iegūšanā. Bet, cik funkciju ir runātājam, tik stila veidu: vienkāršais ir pierādot, mērenais ir valdzinot, spēcīgais ir ierosinot. Šai pēdējā ir visa runātāja būtība. Tāpēc lielas kritikas spējas un izcils talants vajadzīgs mūsu meistaram un šo triju funkciju apvienotājam, jo viņam vajadzēs spriest par to, kas katrā gadījumā nepieciešams, un viņš varēs arī runāt tā, kā to prasīs ikviens konkrētais gadījums". Nav ko piebilst. Viedi vārdi.

Akadēmiķis Stradiņš kā žūrijas priekšsēdētājs katru laureātu vērtēs pamatīgi un izsmeļoši, tāpēc es mēģināšu par katru nomināciju izcelt būtiskāko, ar ko šīs personības un garīgās enerģijas veidojumi ir nozīmīgi man. Akadēmiķa Indriķa Muižnieka nemiera pilnais raksturs man atklājās pirms nepilniem 20 gadiem, kad vecajā Ķīrijas fakultātē viņš sapņoja par Kārļa Zemdegas antikizēto ciļņu restaurāciju toreizējās amfiteātra auditorijas noformējumā. Nezinātājiem pateikšu, ka runa ir par 1930. gados izgatavotajiem alegoriskajiem dievu, mūzu un varoņu ciļņiem, kas reiz rotāja LU Lielās aulas apsīdas sienas, bet kas jau viņa laikabiedriem, un kur nu vēl padomju režīmam likās divdomīgas – tikai ne tādas, kas varētu greznot augstskolas sienas, un tāpēc tās lika noņemt. Šodien rektors kā Latvijas lielākās augstskolas vadītājs uz vecā Zviedru bastiona, saukta par pulveža Kobrona skansti, ceļ izglītības un zinātnes bastionu. Un treškārt, Indriķis Muižnieks piedalās pētījumos par 21. gadsimta zinātnei vienu no aktuālākajām un perspektīvākajām nozarēm – reģeneratīvo medicīnu, un bagātina pasaules pieredzi ar pētījumiem cilmes šūnu pavairošanā cilvēka skeleta jeb osteosistēmā.

Rīgas Tehniskās universitātes Inženiertehniskā vidusskola kā otrais nominants un Balvas saņēmējs jau šodien veido Latvijas nākotnes cilvēku. Skolas profesori ved audzēkņus Arhimēda pēdās un padara inženierzinātnes Latvijā populāras, aizraujošas, mācot šiem jaunajiem cilvēkiem,

ka būt radošiem, būt pirmatklājējiem un pedālīties savas valsts ekonomikas un pasaules tehnoloģiju attīstībā ir aizraujoši.

Zinātniskais žurnāls “Energija un Pasaule”, kurš no Latvijas enerģētikas problēmu atspoguļotāja ir kļuvis par starptautiski vērtētu enerģētikas, tehnisko, dabaszinātņu un arī humanitāro un vēstures aspektu popularizētāju, spēj pievilcīgā veidā vēstīt par Latvijas zinātnes integratīvo jaudu pasaules energo un intelektuālās enerģijas struktūrās. Tāpēc es izsaku mūsu akadēmiķu pateicību žurnāla izdevējiem un šīs komandas finansiālajam balstam SIA “Itera Latvija” valdes priekšsēdētājam un LZA goda mecenātam Jurim Savicka kungam!

LZA goda loceklis, mākslas vēsturnieks, gleznotājs un kultūras mantojuma restaurācijas speciālists, izpētes un jauno pētnieku paaudzes iedvesmotājs Imants Lancmanis ar savu darbību un milzu erudīciju ir izveidojis, kā viņš pats ir teicis intervijā laikrakstam “Dienas Bizness”, miljardu elementu summā mērāmu kultūras simbolu – atjaunotās Rundāles pils tēlu, kurš ir piepildīts gan ar rūpīgi koptu vēstures panorāmu, gan dzīvesgudri un tālredzīgi veidotu saturu: pils iekārtas, muzeja kolekciju un savās nozarēs talantīga personāla ansambli.

Iespējams, ka LZA goda locekle Māra Zālīte neatceras, ka 1977. gada pavasarī kopā ar viņu un Rakstnieku savienības jauno dzejnieku sekciju vienā autobusiņā gadījos arī es, bet es gan it labi atceros, kā mēs Burtnieku muižas ceļa malā no krūmiem un aizauguma ar cirvjiem un lāpstām atbrīvojām vecos ozolus. Taču daudz svarīgāk par ozoliem ir izrādījies Trešās atmodas iespējamību vēstošais dzeju kopums “Kad svešu spārnu sašķelts gaiss” 1980. gada žurnāla “Karogs” jūlija numurā. Man kā priekuļņiekam ir ārkārtīgi mīļa ir Tevis izstrādātā Priekules Ikara tēma, kas Dailes teātra izrādē lieliski atklāja garīgo spārnu celsmes spēku. Un šobrīd, mūs ar Tevi un Imantu Lancmani vieno Tava svētība un atbildība par "Svētās Lestenes" atjaunošanu. Bet to jau Miervaldis Mozers nemaz nevar zināt. Tāpēc es to šodien pasaku, visiem dzirdot.

Mana pēdējā epizode šajā *laudatio* ir attiecināma uz Latvijas Radio 1 programmas raidījumu “Kultūras Rondo”, kurš ir Latvijas sirds un garīgās izglītības nerakstītās gudrības un smalkjūtīga vērtējuma, jūtu izglītības augstākā forma mediju vidē. Ar neapšaubāmu intelektu un bagātu izziņas kultūrslāni jūsu pārraides notur sabiedrības vērtību orientierus visaugstākajā līmenī.

Es izsaku pateicību Miervaldim Mozera kungam un žūrijas priekšsēdētājam akadēmiķim Jānim Stradiņam par valsts simtgades cienīgu nomināciju izvirzīšanu Cicerona balvai un priecāšos kopā ar balvu saņēmējiem! Priecāsimies arī mēs visi kopā!